

RAAP België - Rapport 53

**Projectgebied Provinciedomein
Bulskampveld
Gemeente Beernem**

**Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Programma van Maatregelen - 2017B86**

R A A P

**Nazareth
2017**

Colofon

Opdrachtgever: Provincie West-Vlaanderen

Titel: Projectgebied Provinciedomein Bulskampveld
Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Programma van maatregelen - BULS01

Status: definitief

Datum: 27/04/2017

Auteur: drs. R.A.C. Kroes

Medewerker: mw. C. Ryssaert

Projectcode: 2017B86

Raaproject: BULS01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België
Steenweg Deinze 72
9810 Nazareth

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

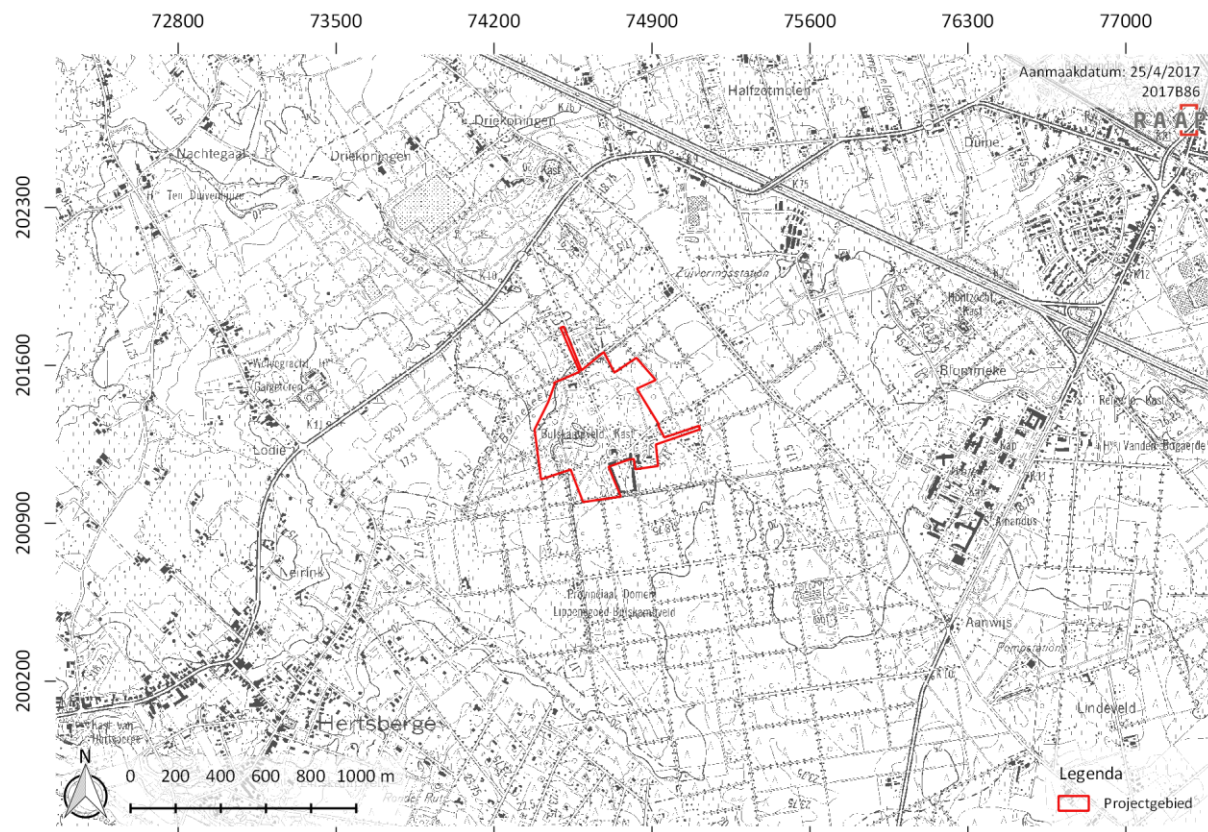
RAAP België BVBA
Steenweg Deinze 72
9810 Nazareth
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bvba, 2016

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Administratieve gegevens

- *Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed:* 2017B86
- *Type onderzoek:* bureauonderzoek
- *Onderzoekskader:* opstellen van een archeologienota voor de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag
- *Opdrachtgever:* Provincie West-Vlaanderen
- *Initiatiefnemer:* Provincie West-Vlaanderen
- *Erkend archeoloog:* mw. C. Ryssaert, RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)
- *Andere betrokken actoren:* drs. R.A.C. Kroes
- *Wetenschappelijke begeleiding:* mw. C. Ryssaert
- *Naam projectgebied:* Bulskampveld
- *Adres:* Bulskampveld nrs 7 t/m 10
- *Gemeente:* Beernem
- *Provincie:* West-Vlaanderen
- *Kadastrale gegevens:* Beernem, 1^e afdeling, sectie E, perceelsnummers 300C, 301E, 301F, 304E, 305B, 307E, 315E, 316A, 320B, 321B, 322B, 330E, 333F, 338D, 347A, 348A, 349A
- *Oppervlakte projectgebied:* ca. 23,3 hectare; ingrepen beslaan 6.300 m²
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*
 noordwest: X: 74.037 Y: 201.792
 zuidoost: X: 75.157 Y: 200.896
- *Inkleuring gewestplan:* Parkgebied.

Figuur 1. Het projectgebied, geprojecteerd op de topografische kaart (www.geopunt.be) (schaal 1:33 600)

2 Gemotiveerd advies

2.1 Inleiding

In het projectgebied van Provinciedomein Bulskampveld (gemeente Beernem) wordt in opdracht van de provincie West-Vlaanderen een herontwikkeling voorzien. Ten behoeve van het planvoornemen en het verkrijgen van goedkeuring van de stedenbouwkundige aanvraag heeft RAAP België een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Dit vooronderzoek bestond uit een bureaustudie. Tijdens het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over de landschappelijke, archeologische en historische context van het projectgebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld en is nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed.

Het projectgebied is ongeveer 23,3 hectare groot. Het planvoornemen bestaat uit ingrepen die 6.300 m² beslaan. Ten behoeve van het planvoornemen en de stedenbouwkundige procedures dient een archeologienota te worden ingediend conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de aanwezigheid van archeologische resten die in het projectgebied verwacht worden, de karakteristieken, bewaringstoestand, de waarde, de relatie met het landschap en de impact van de werken hierop in te schatten en, indien dit noodzakelijk zou blijken, het aanbevelen tot vervolgonderzoek of het voorstellen van maatregelen voor behoud (in situ dan wel ex situ).

2.2 Bepaling en waardering van de archeologische site

Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat er sprake is van een reële verwachting op de aanwezigheid van archeologische resten in het projectgebied. Vast staat echter nog niet waar – in termen van zowel locatie als diepte – deze aanwezig zijn, noch kan de vraag volledig worden beantwoord in hoeverre de resten onverstoord zijn. Vast staat wel dat de top van eventuele resten uit periodes vóór de Late Middeleeuwen verstoord zal zijn door ontginnings- en landbouwactiviteiten, maar voor resten uit de periode daarna kan dit niet met zekerheid geweten worden. Archeologische resten van vóór de Late Middeleeuwen kunnen in het gehele projectgebied worden verwacht, resten van historische bebouwing vanaf de 17^e eeuw alleen in de directe nabijheid van het kasteel. Van gekende archeologische resten is in het projectgebied geen sprake.

Gesteld kan worden dat er onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site aanwezig is.

Verwacht kan worden dat eventueel aanwezige archeologische resten uit de periodes vóór de Late Middeleeuwen in de top zijn verstoord, waardoor alleen diepere sporen als beer- en waterputten, dieper ingegraven paalgaten en (afval- of voorraad)kuilen zullen zijn bewaard gebleven. Resten van bebouwing uit periodes vanaf de 17e eeuw kán eveneens in de top verstoord zijn, maar zeker is dit niet.

Gesteld kan worden dat er voldoende informatie over het kennispotentieel aanwezig is.

Op één plek wordt gegraven tot maximaal 1,56 m diepte, ten behoeve van een rolstoelhelling. De overige geplande ingrepen zijn niet diep, tot maximaal 0,57 m onder huidig maaiveld, en betreffen

het herstel van bestaande paden, de aanleg van een verbindingsweg naar een parking, de parking zelf en enkele boomplantgaten. Gezien de verwachte verstoring als gevolg van ontginnings- en landbouwactiviteiten zullen deze ingrepen eventuele archeologische resten uit de periodes vóór de Late Middeleeuwen net niet of alleen in de top raken. In het laatste geval kunnen de ingrepen – gezien de beperkte oppervlakte - de kans bieden op het bepalen van de aan- of afwezigheid van archeologische resten en enig zicht bieden op hun verbreiding en gaafheid. Resten uit latere periodes kunnen vol geraakt worden en inzicht bieden in de exacte ligging van vroege bebouwing in relatie tot historische kaarten en eventueel in de stratigrafie.

Gesteld kan worden dat er beperkt kennispotentieel aanwezig is in het bodemarchief.

De geplande ingrepen beperken zich in hoofdzaak tot de hernieuwing van reeds bestaande paden, waarvoor bij de aanleg de bodem al is verstoord. Het verplaatsen van deze paden naar een ander tracé zal altijd meer verstoring van eventueel aanwezig bodemarchief met zich meebrengen. De plaatsing van de rolstoelhelling is gebonden aan de locatie van het bezoekerscentrum in het kasteel en derhalve niet verplaatsbaar.

Gesteld kan worden dat behoud in situ geen optie is.

De ingrepen die eventuele archeologische resten uit de periodes vóór de Late Middeleeuwen in de top kunnen raken (het herstel van de paden en de nieuwe verbindingsweg) bieden de kans op het bepalen van de aan- of afwezigheid van archeologische resten en kunnen enig zicht bieden op hun verbreiding en gaafheid. De beperkte ontgravingsdiepte en –breedte en hun lineaire karakter maakt deze ingrepen echter niet geschikt voor prospectieve doeleinden.

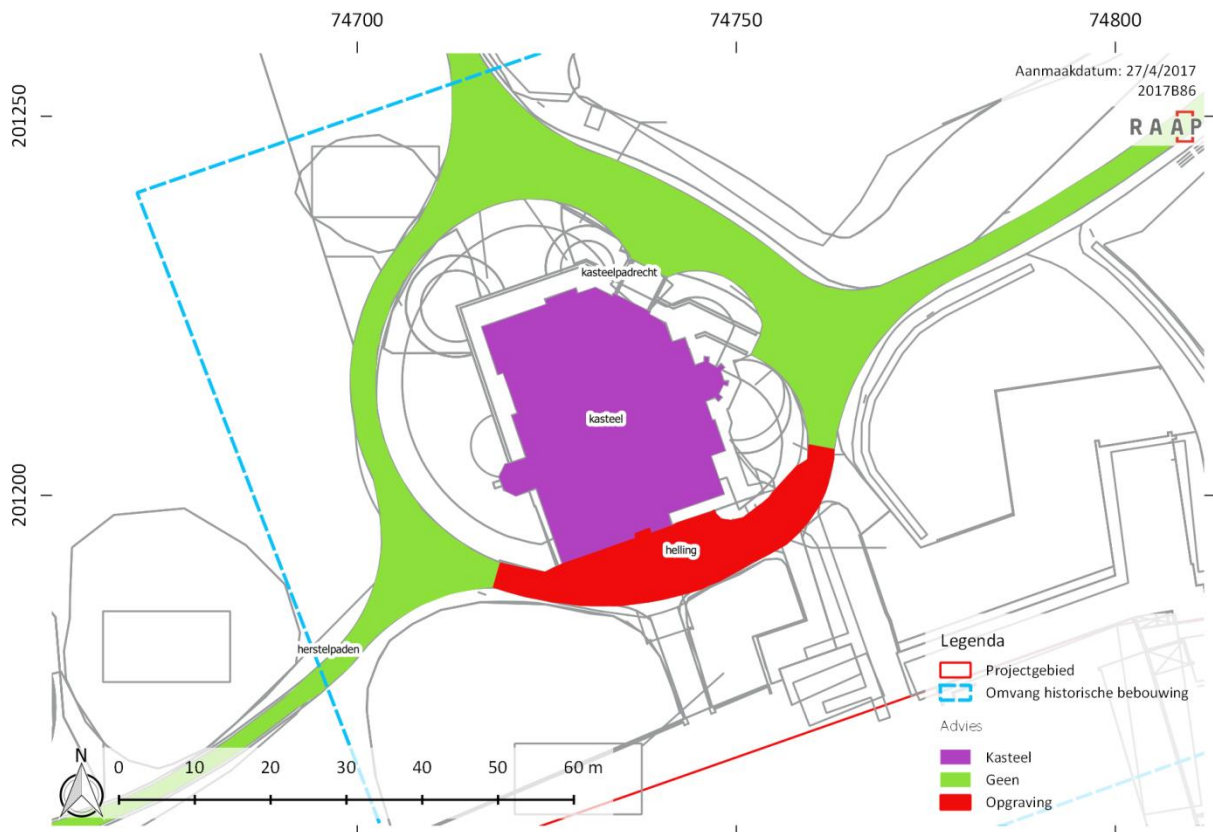
De ingrepen ten behoeve de parking zijn weliswaar niet diep, maar beslaan wel een aanzienlijk oppervlak (circa 50 x 25 m) en kunnen dus een goed overzicht leveren.

Bebouwingsresten uit de 17^e eeuw en daarna in de directe omgeving van het kasteel kunnen vol geraakt worden, waaronder door de ingrepen ten behoeve van de rolstoelhelling, en inzicht bieden in de exacte ligging van vroege bebouwing in vergelijking met historische kaarten en eventueel in de stratigrafie.

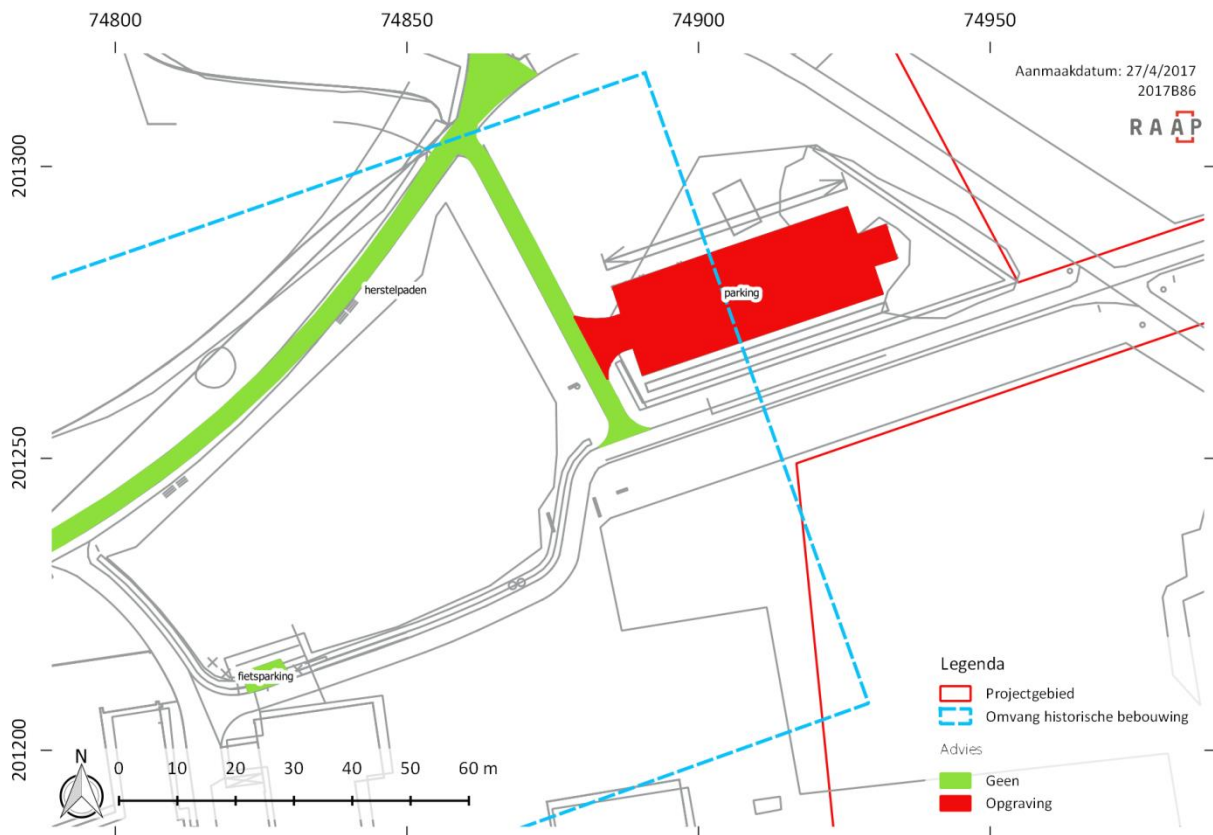
Gesteld kan worden dat voldoende informatie beschikbaar is om een aanpak voor onderzoek op te maken dat het bodemarchief afdoende kan documenteren binnen de geplande bodemingrepen.

2.3 Bepaling van de maatregelen

Omwille van bovenstaande redenen wordt geconcludeerd dat voor het projectgebied een verder onderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is. Daarbij is (zie § 3.2 'Onderzoeksstrategie- en methode') gekozen voor een archeologische opgraving in de vorm van een werfbegeleiding van de aanleg van de parking en de rolstoelhelling, zoals aangegeven in de figuren 2 en 3.

Figuur 2. Aanpak onderzoek bij de ingrepen rond het kasteel (schaal 1:1000)

Figuur 3. Aanpak onderzoek bij de ingrepen rond de parking (schaal 1:1300)

3 Programma van maatregelen

3.1 Afbakening van de op te graven zone

Alleen de geplande ingrepen komen in aanmerking voor verder onderzoek. Het betreft 6.300 m² in de vorm van een nieuw aan te leggen verbindingsweg en parking, de vervanging van een aantal paden in het landschapspark en de aanleg van een rolstoelhelling. Daarnaast worden op enkele locaties enkele bomen gepland.

Zoals eerder gezegd bieden de lineaire ingrepen en de puntlocaties (de bomen, het herstel van paden, de fietsparking en de aanleg van een nieuwe verbindingsweg) onvoldoende prospectieve perspectieven. De aanleg van de parking biedt dat wel wegens zijn omvang (ca. 50 x 25 m) en de ingrepen ten behoeve van de rolstoelhelling wegens hun diepte. Omwille van deze reden worden enkel de twee laatste werkzaamheden het onderwerp van verder archeologisch onderzoek.

De zones waar werfbegeleiding wordt geadviseerd zijn op de figuren 2 en 3 in het rood aangegeven.

3.2 Onderzoekdoelen en vraagstellingen

3.2.1 Algemeen:

1. Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig?
2. Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven?
3. In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het vooronderzoek overeen met de verwachting uit het bureauonderzoek?
4. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van de aangetroffen sites aanwezig zijn en wat is de verwachting omtrent de fysische en inhoudelijke kwaliteit daarvan?

3.2.2 Landschap en bodem:

5. Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de sites (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?
6. Hoe is de opbouw van het profiel in bodemkundige zin? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden? Is er sprake van loopvlakken, begraven bodems, ophogingslagen of cultuurlagen?
7. Wat is het paleo-ecologische potentieel van het onderzoeksgebied? Liggen in de omgeving locaties die voor analyse bemonsterd kunnen worden?
8. Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan op de archeologische resten?

3.2.3 Gaafheid en conservering van de vindplaatsen:

9. In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?
10. Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?

3.2.4 Perioden en sites:

11. Indien er archeologische resten aanwezig zijn, kunnen er binnen de vindplaats aparte sites onderscheiden worden, en zo ja, op welke gronden?
12. Wat is de begrenzing en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?
13. Wat is per archeologische site in het onderzoeksgebied:
 - a. de ligging (inclusief diepteligging) en begrenzing
 - b. de geologische en/of bodemkundige eenheid
 - c. de omvang (inclusief verticale dimensies)
 - d. aard /complextype / functie (indien mogelijk)
 - e. de samenstelling van de archeologische resten (grondsporen en *mobilia*)
 - f. de vondst- en spoordichtheid
 - g. de stratigrafie
 - h. de ouderdom, periodisering, typochronologische classificatie (indien mogelijk)
14. Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, et cetera?
15. Zijn er aanwijzingen voor agrarische en/of ambachtelijke activiteiten? Zo ja, waaruit blijkt dat en welke kenmerken zijn hieraan naar analogie van vraag 12 te geven?
16. Werden tijdens het onderzoek restanten aangetroffen van bebouwing uit de 17^e eeuw en later? Werd informatie verkregen omtrent de ouderdom en eventueel onderlinge stratigrafie van deze bebouwing? In hoeverre komen de bevindingen uit het veld overeen met de informatie die al beschikbaar is uit historische kaarten?
17. Werden tijdens het onderzoek aanwijzingen aangetroffen die aantonen dat er oudere, afgedekte niveaus bewaard bleven?

3.2.5 Vervolgtraject:

18. Zijn de aangetroffen sporen en/of vondsten voldoende waardevol om verder onderzoek te rechtvaardigen wanneer zich in de toekomst ingrepen in het projectgebied voordoen?
19. Welke zones dienen dan verder onderzocht te worden?
20. Welke onderzoeksvragen zijn dan relevant?

3.3 Onderzoeksstrategie en –methode

Het onderzoek gebeurt door middel van werfbegeleiding. Een werfbegeleiding is een bijzondere vorm van een archeologische opgraving. Een volwaardige opgraving van het volledige projectgebied is in dit geval niet noodzakelijk om het kennispotentieel te realiseren.

Volgende onderzoeksmethodes worden niet weerhouden:

° Vervolgonderzoek in de vorm van booronderzoek wordt afgeraden. Archeologische resten uit alle periodes zullen bestaan uit punt- en lijnlocaties (dieper gelegen en daardoor onaangetaste sporen en funderingen of uitbraaksleuven) waar het met een boor naar zoeken een zeer kleine trefkans oplevert. Bovendien zal bij het aantreffen in de boor van archeologische indicatoren al snel ruis optreden aangezien in de 19^e eeuw bewust houtskoolhoudend materiaal in de bodem is ingebracht dat niet eenvoudig van houtskool als archeologische indicator kan onderscheiden worden.

Wanneer funderings- of uitbraaksleuven in de boor worden aangetroffen, zal niet op basis van het in de boor aanwezige materiaal een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen een oude sleuf en een recente verstoring. Dat laatste is alleen te zien in een ontsluiting, als er een bodemprofiel zichtbaar is.

° Geofysisch onderzoek is alleen geschikt voor het opsporen van muur- en funderingsresten en dus van oudere bebouwing uit de 17^e eeuw en later. Geofysisch onderzoek zal niet snel of makkelijk inzicht geven in de aanwezigheid van sporen uit de prehistorie.

° Het bekomen van een leesbaar profiel in een ontsluiting is de juiste methode om vragen in het veld aangaande de datering en onderlinge stratigrafie van verstoorde pakketten te kunnen beantwoorden. Een onderzoek met behulp van proefsleuven ligt dan ook voor de hand. Echter: wanneer proefsleuven met een archeologische vraagstelling worden aangelegd, zal in vergelijking met de voorgenomen diepte van de geplande ingrepen meer worden ontgraven dan ten behoeve van die ingrepen noodzakelijk is. Dit betekent naast het verrichten van overbodig werk ook dat de draagkracht van de – weer aangevulde - grond wijzigt, waardoor het ontwerp van de paden en andere verhardingen mogelijk moet worden herbekeken. Een aanpassing van de vanuit archeologisch perspectief gewenste diepte aan de voorziene diepte is dan ook noodzakelijk, waardoor niet meer ontgraven wordt dan noodzakelijk voor aanleg van de verhardingen. Dit betekent echter dat dezelfde ontgraving tweemaal wordt uitgevoerd: éénmaal door de archeologen en éénmaal door de uitvoerders van het project.

Verantwoording van de keuze

Omwille van bovenstaande wordt voorgesteld de beide werkzaamheden te integreren in een archeologische begeleiding, waarbij archeologen de kans krijgen hun waarnemingen en documentatie uit te voeren van zodra de ingravingen ten behoeve van het project beginnen. Wanneer in de civiele planning voldoende tijd wordt opgenomen om de archeologische werkzaamheden ongehinderd voortgang te doen vinden, kunnen de vraagstellingen die normaal gesproken met behulp van een proefsleuvenonderzoek worden beantwoord, evengoed aan bod komen. Bij het inruimen van voldoende tijd in de planning hoort niet alleen het reserveren van voldoende tijd, maar ook de flexibiliteit inbouwen dat wanneer op één locatie archeologische resten gevonden worden, de civiele werkzaamheden tijdelijk elders kunnen worden voortgezet.

Ingrepen die eventuele archeologische resten uit de periodes vóór de Late Middeleeuwen in de top raken, bieden de kans op het bepalen van de aan- of afwezigheid van archeologische resten en kunnen enig zicht bieden op hun verbreiding en gaafheid. Dit zal het geval zijn bij de aanleg van de parking.

Bebouwingsresten uit de 17^e eeuw en daarna kunnen vol geraakt worden en inzicht bieden in de exacte ligging van vroege bebouwing in relatie tot historische kaarten en eventueel in de stratigrafie. Dit zal het geval zijn bij de aanleg van de rolstoelhelling.

Het onderzoeksdoel van deze aanpak is dus beperkt tot het karteren van archeologische resten door middel van het documenteren van de gravende ingrepen.

3.4 Onderzoekstechnieken

Het voorgestelde onderzoek volgt de ligging, omvang en diepte van de geplande bodemingrepen.

Er wordt onder begeleiding van een veldwerkleider (zie onder) afgegraven tot het archeologisch relevante niveau. Daarbij wordt niet dieper gegraven dan het verstoringniveau. Hierbij wordt echter een buffer in rekening gebracht van ca. 10cm.

Het archeologisch onderzoek dient vervolgens te voldoen aan de Code van Goede Praktijk (versie 2.0) deel 3 'Archeologische opgraving'.

In aanvulling dan wel afwijking hiervan geldt:

- Grotere sporen worden alleen gecoupeerd voor zover de geplande ontgravingsdiepte dit toelaat (dus niet dieper dan). Er wordt hier echter rekening gehouden met een nodige buffer. Dit om te voorkomen dat meer bodemarchief wordt verstoord dan strikt noodzakelijk en bovendien dat al te grote, met losse grond opgevulde, gaten onder de aan te leggen verharding op termijn verzakkingen zullen gaan veroorzaken.
- Putwanden worden alleen geregistreerd wanneer deze relevante stratigrafische informatie bevatten of daarin sporen zichtbaar zijn (conform CGP).

Het archeologisch vlak wordt onderzocht op metaalvondsten d.m.v. een metaaldetector.

3.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien anders dan die hiervoor beschreven.

3.6 Noodzakelijke competenties van de uitvoerder

Volgende actoren zullen een rol spelen bij het archeologisch onderzoek:

- Erkende archeoloog
- Veldwerkleider
- Assistent-archeoloog
- aardkundige
- Erkende metaaldetectorist

Afhankelijk van de aangetroffen vondsten zal ook gebruik gemaakt moeten worden van de deskundigheid van een:

- conservator
- materiaaldeskundige
- natuurwetenschapper
- fysisch antropoloog

De veldwerkleider en de erkende archeoloog kunnen dezelfde persoon zijn.

De erkende archeoloog en metaaldetectorist kunnen dezelfde persoon zijn.

Het veldwerk wordt uitgevoerd door minstens 2 gediplomeerde archeologen, die permanent op de site aanwezig zijn. De veldwerkleider heeft ervaring op minstens 4 landelijke sites en 2 stedelijke archeologische sites. Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een aardwetenschapper betrokken bij het veldwerk, deze dient echter niet permanent op het terrein aanwezig te zijn. Dit geldt eveneens voor de erkende metaaldetectorist.

Omdat het aantreffen van archeologische resten uit de Steentijd niet is uitgesloten, moet de veldwerkleider ervaring hebben in onderzoek door middel van proefputten op steentijd artefactensites.

De fysisch-geograaf / bodemkundige dient ervaring te hebben met betrekking tot de bodem- en sedimenttypes die in het projectgebied voorkomen.

3.7 Risicofactoren bij uitvoering

Aan dit onderzoek zijn geen bijzondere risico's verbonden op vlak van veiligheid. Gezien het projectgebied metalen vondsten kan herbergen, is de kans op ongewenst bezoek van illegale detectoristen een mogelijkheid. Er worden bij voorkeur afspraken gemaakt met de lokale politie m.b.t. werftoezicht. Bovendien wordt het onderzoek bij voorkeur zo snel mogelijk afgerond en de sleuven direct na het onderzoek gedicht. Vondsten worden op het einde van de werkdag steeds geborgen.

3.8 Bepalende criteria voor het alsnog niet uitvoeren van de voorziene onderzoekshandelingen

Wanneer naar het oordeel van de erkend archeoloog en de veldwerkleider op voldoende plaatsen is vastgesteld dat de reeds aanwezige verstoringen dieper zijn dan verwacht en de voorziene verstoringdiepte overschrijden, kan besloten worden het onderzoek (deels, daar waar nuttig) te staken.

3.9 Duur van het onderzoek

De duur van het onderzoek is mede en vooral afhankelijk van de duur en fasering van het civiele werk. Richtinggevend wordt er van uitgegaan dat voor het onderzoek een 6-tal werkdagen in beslag zal nemen.

3.10 Kostenraming

Aangezien de werken parallel of net voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden zullen gebeuren, worden het grondverzet en de werfinrichting voorzien door de aannemer van de werken.

Het archeologisch onderzoek wordt op 12.000 euro geraamd.

3.11 Het bewaren en deponeren van het archeologisch ensemble

Bewaring en depositie van documentatie en vondsten geschiedt conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk (versie 2.0) hfst. 24 en de (extra) eisen die gesteld worden door het plaatselijke depot.

Bij voorkeur wordt het opgravingsensemble bewaard in een erkend erfgoeddepot.

3.12 Duur verwerking

Een schatting van de duur van verwerking, inclusief rapportage en deponering kan worden opgesteld na afloop van het veldwerk, wanneer de omvang en aard van het vondstmateriaal en de documentatie bekend is.